

OSKA põllumajanduse ja toiduainetööstuse uuring

Katrin Pihl, Siim Krusell

22.02.2023

- Kui suur on Põhja-Eestis töötavate inimeste osatähtsus põllumajanduse valdkonnas?
- KAS a) 55% b) 35% c) 15%?

Mida tegime teisiti?

Uued andmeallikad → TÖR + EHIS (voolavus ja rakendumine)

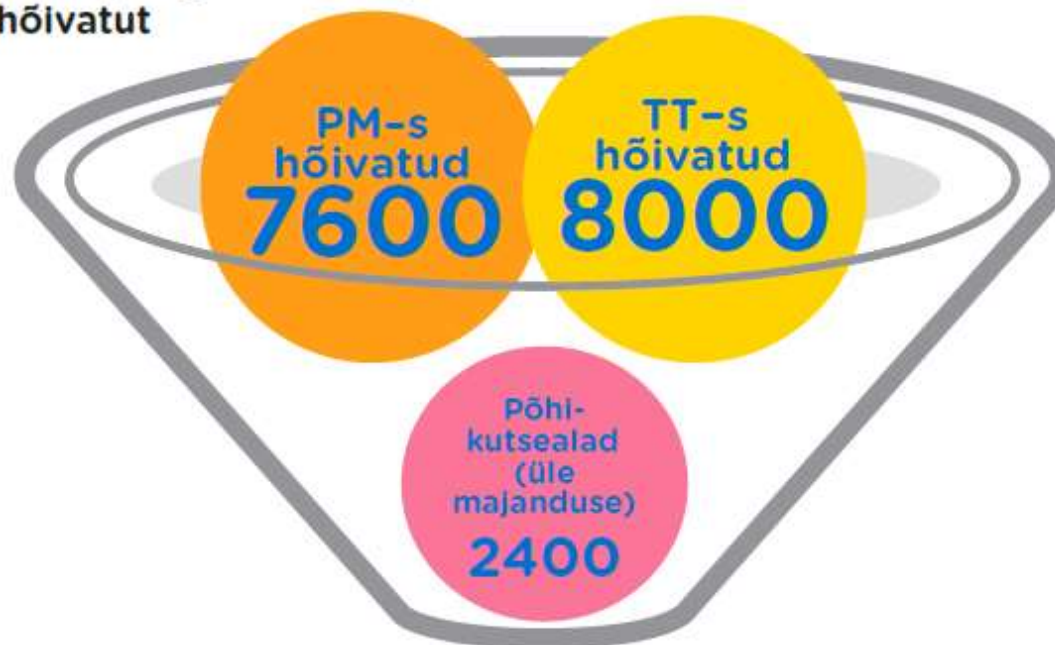
Tasemeõppe vilistlaste intervjueerimine

Muutused põhikutsealades

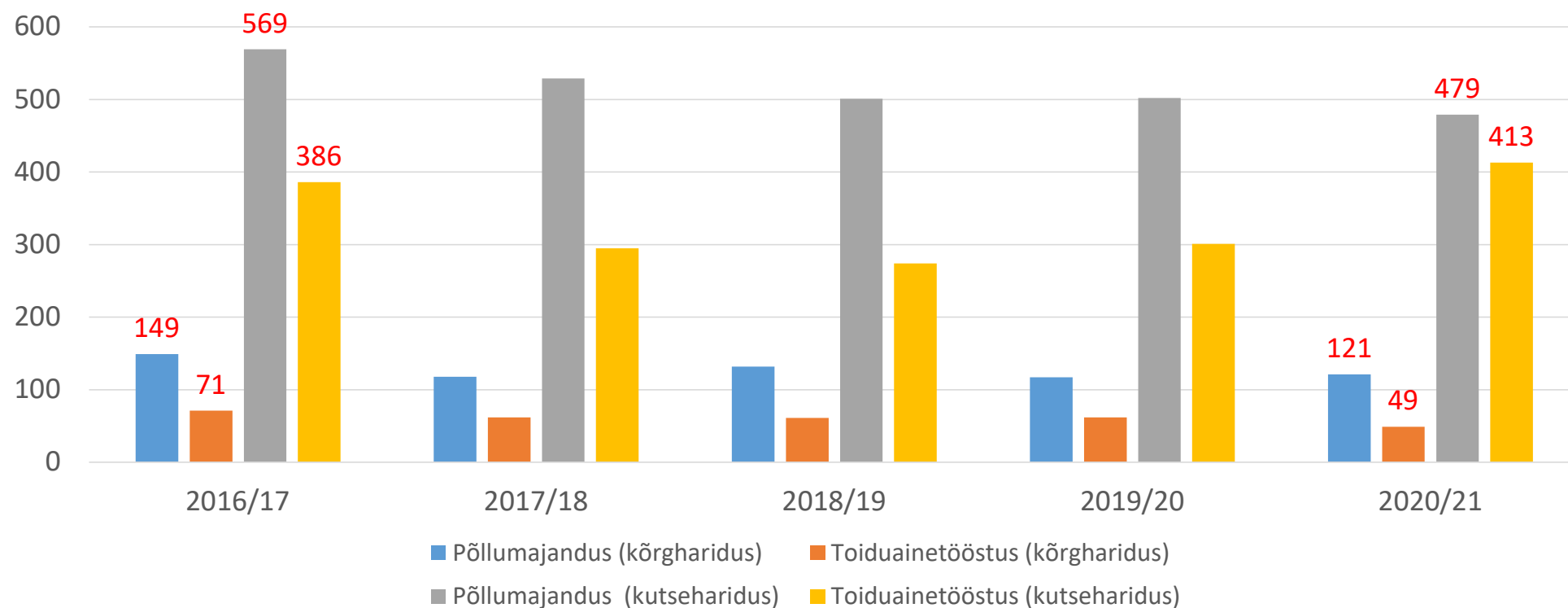
Põllumajandus (PM) ja toiduainetööstus (TT)

Koos lihttöötajatega on PM-s ja TT-s kokku
26 000 hõivatut

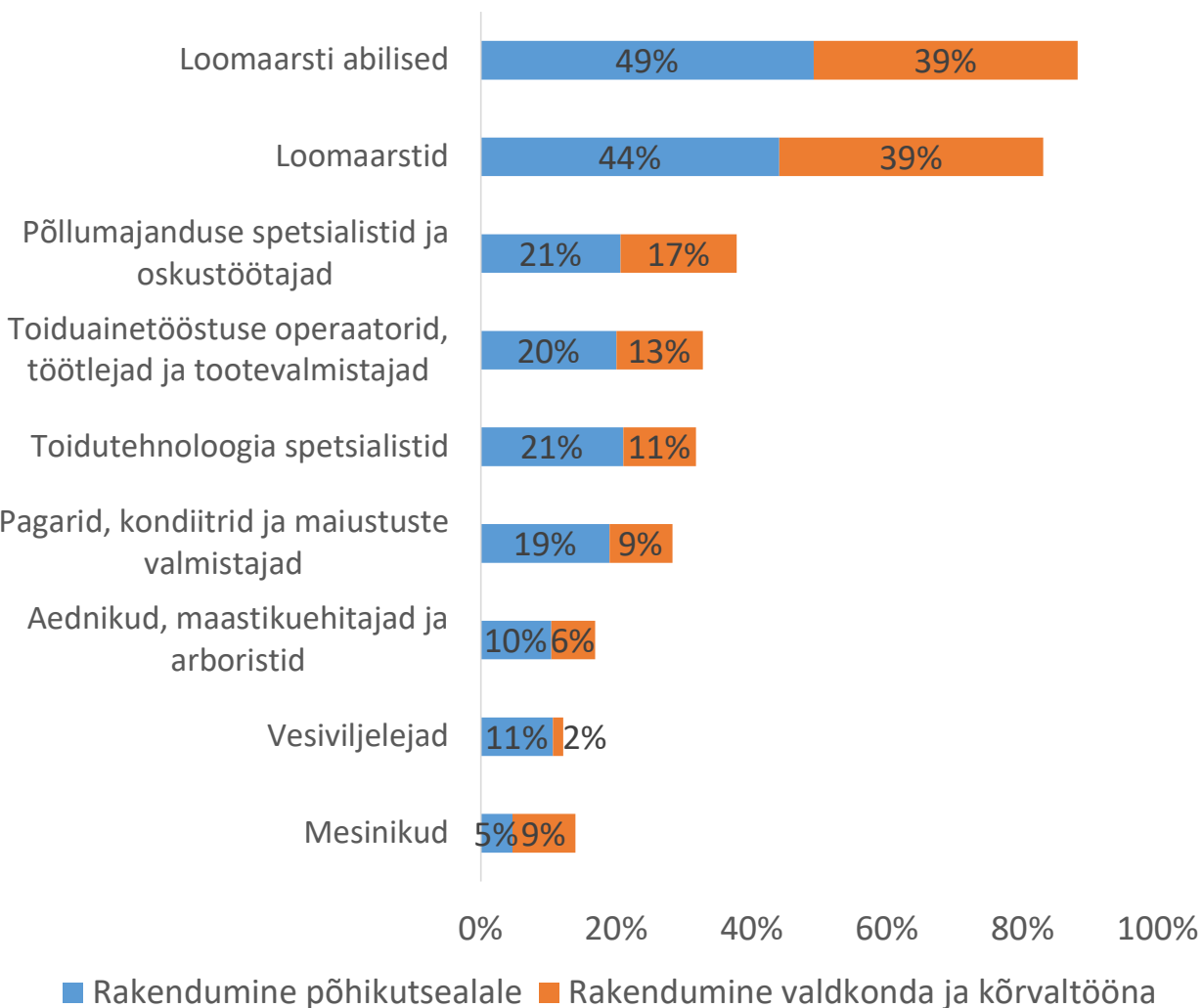

Hõivatute arv põhikutsealadel PMTT valdkonnas

Üldised trendid kutse- ja kõrghariduses – lõpetajad

Lõpetajate hilisem rakendumine tööturul

- Müüjad, toitlustus, töötajad avalikus sektoris
- Avalik haldus ja muud spetsialistid, õpetajad
- Müüjad, metsandus, müügijuhid ja spetsialistid
- Kokad, müüjad, oskus- ja lihttöötajad üle majanduse
- Tervishoiuspetsialistid, loodusteaduste spetsialistid
- Müüjad, toitlustus, teenindus, lihttööd, kokad
- Avalik sektor, metsandus, ehitajad, müüjad
- Müügijuhid ja spetsialistid, bioloogid, botaanikud
- Avalikud teenistujad, müügijuhid ja raamatupidajad

Olulisemad tulemused – haridus

- PM-s kõige enam lõpetajaid aedniku, maastikuehitaja erialal; TT-s pagari ja kondiitri erialal
- Kutsehariduses on kasvanud täiskasvanud õppijate arv
- Välisüliõpilasi õpib vähe, v.a loomaarsti õppes
- Ligi 2/3 PM ja TT lõpetanutest ei tööta valdkonnas
- PM põhikutsealadele on koolituspakkumine üle 400 lõpetaja, TT põhikutsealadele ligi 300 lõpetajat aastas

Allikas: Maaülikool

Kes töötavad PMTT valdkonnas?

- Kõige enam kutseharidusega
- Olulisel määral kõrvaltöö tegijaid
- Vanusstruktuur vanemaealiste poole kaldu
- PM-s meeste, TT-s naiste osatähtsus suurem
- Põhja-Eestis hõivatute osatähtsus on väiksem kui Eestis keskmiselt
- Välistööstajate osatähtsus märkimisväärne

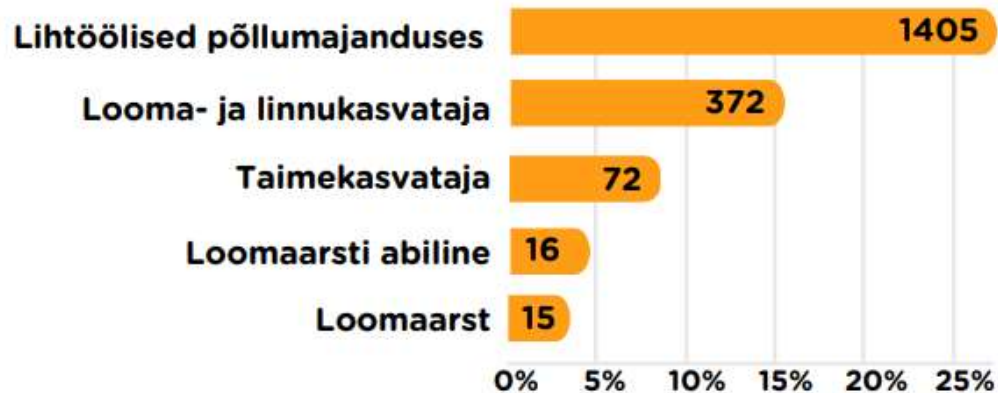
- Kõige enam kutseharidusega töötajaid
- Olulisel määral kõrvaltöö tegijaid
- Vanusstruktuur vanemaealiste poole kaldu
- PM-s meeste, TT-s naiste osatähtsus suurem

Kes töötavad PMTT valdkonnas?

85%

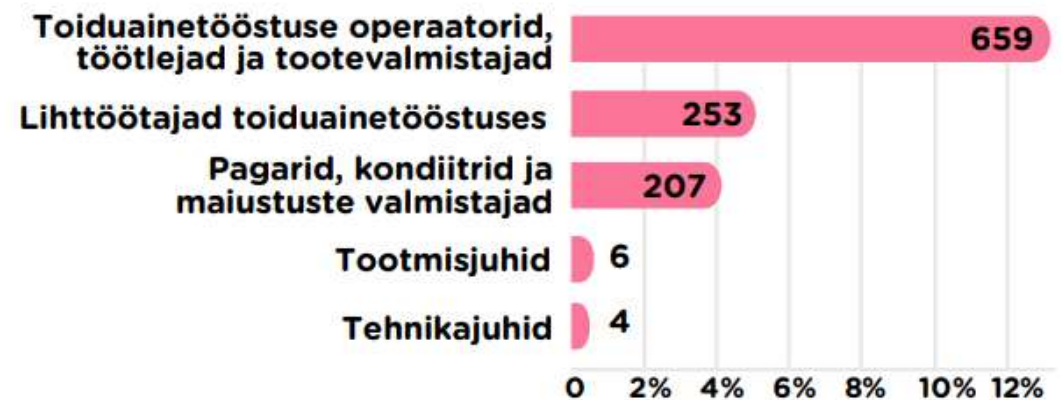
põllumajanduse valdkonna töötajatest oli Maksu- ja Tolliameti töötamise registri andmetel 2021. a ametis väljaspool Põhja-Eestit.

Enim välistööjõudu on põllumajanduses lihttöötajate seas

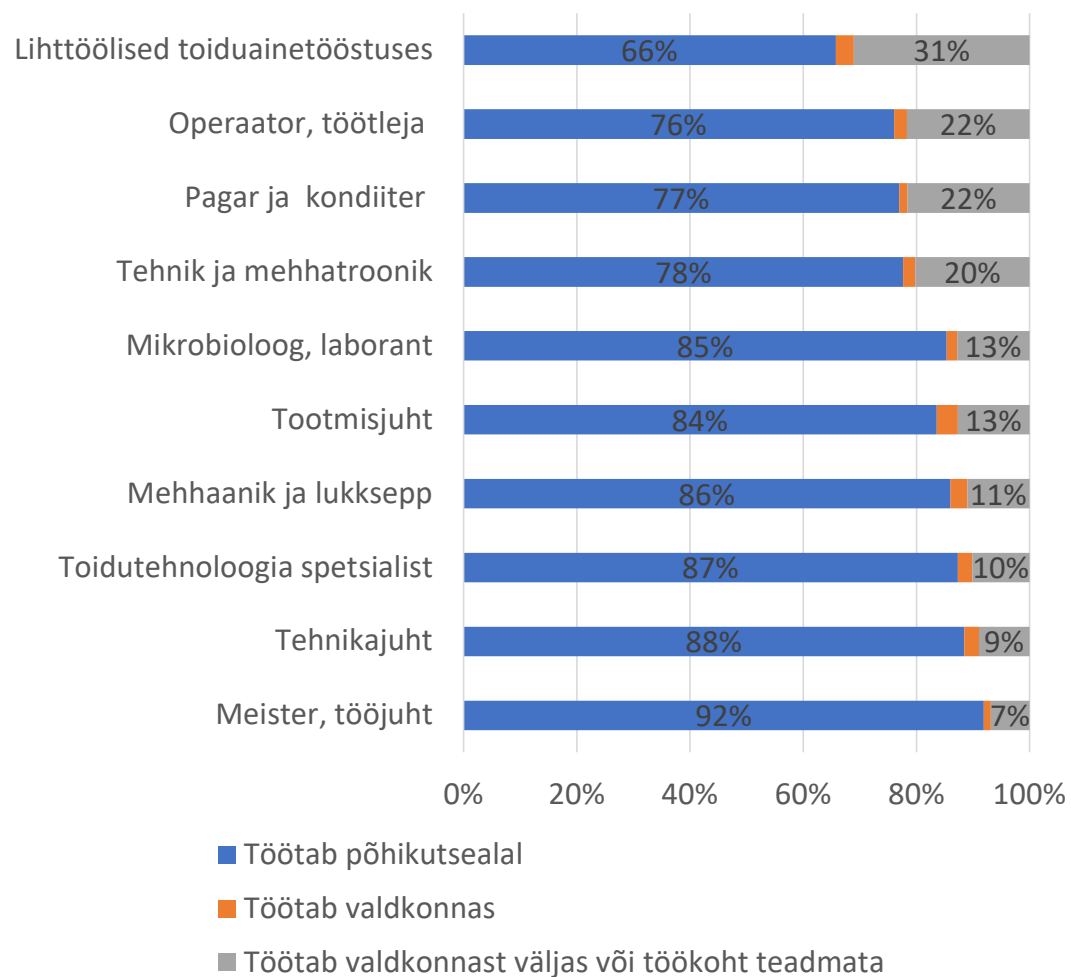
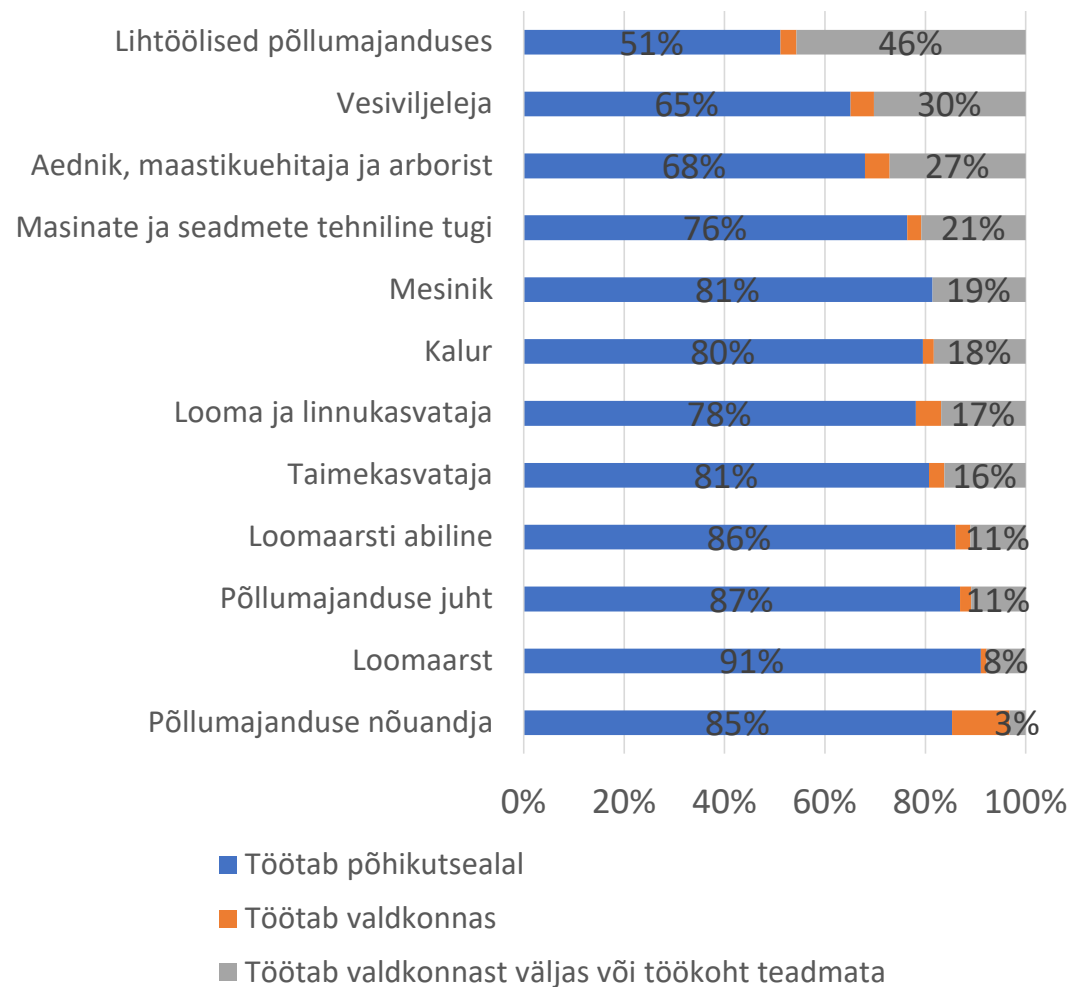
Välistööjõu arv ja osatähtsus

Enim välistööjõudu on toiduainetööstuses operaatorite, töötajate ja tootevalmistajate seas

Välistööjõu arv ja osatähtsus

Voolavus PM ja TT põhikutsealadel 2020/21

Kokkuvõtvalt hõive- ja tööjõuvajaduse prognoosi olulisemad tulemused

- Hõivatute arv väheneb 11% võrra, kuid mitte kõigil põhikutsealadel
- Tööjõuvajadus püsib suur, seda nii töötajate asendusvajaduse kui voolavuse tõttu
- Aastane tunnetuslik tööjõupuudus TT-s on ligi 2500, PM-s aga ligi 3200 töötajat
- Igal aastal vajab PM juurde üle 200 ja TT ligi 180 valdkonna tasemeõppe lõpetajat

Põllumajanduse ja toiduainetööstuse valdkonna hõive prognoos põhikutsealati aastateks 2021-2031 ning hinnang tööjõuvajaduse ja pakkumise tasakaalule

	Hõivatuid 2022	Hõive muutus	Hõivatuid 2032	Hinnang tööjõuvajaduse ja pakkumise tasakaalule
Põllumajanduse, kalanduse ja vesiviljelusettevõtte juht	670	↘→	600	tasakaal
Põllumajanduse ja kalanduse nõuandja	400	↗→	440	tasakaal
Looma- ja linnukasvataja	2430	↘→	2190	tasakaal
Taimekasvataja	2170	↘→	1950	tasakaal
Loomaarst	440	↗→	490	puudujääk
Loomaarsti abiline	360	↗→	400	tasakaal
Vesiviljeleja	50	→	50	tasakaal
Kalur	320	↘→	290	tasemeõpe puudub
Põllumajandusmasinate ja seadmete tehniline tugi	480	↗→	530	puudujääk
Aednik, maastikuehitaja ja arborist	690	↘→	620	turutõrge
Mesinik	70	→	70	tasakaal
Kvaliteedijuht, tootearendusjuht, tehnoloog	440	→	440	puudujääk
Mikrobioloog, laborant	180	→	180	puudujääk
Tootmisjuht	190	→	190	puudujääk
Meister, tööjuht	250	→	250	puudujääk
Tehnikajuhid	90	↗	110	puudujääk
Tehnik ja mehhatroonik	110	↗	130	puudujääk
Tööstusmasinate mehaanik ja lukksepp	300	↘→	270	puudujääk
Toiduainetööstuse operaator, töötaja ja tootevalmistaja	5350	↘→	4820	tasakaal
Pagar, kondiiter ja maiustuste valmistaja	3050	↘→	2750	turutõrge

↑ suur kasv (üle 20%)

↗ keskmine kasv (kuni 20%)

↗→ väike kasv (kuni 10%)

→ püsib stabiilsena (±5%)

↘→ väike kahanemine (kuni -10%)

↘ keskmine kahanemine (kuni -20%)

↓ suur kahanemine (üle -20%)

Muutused teadmiste ja oskuste vajaduses

2017

- Müük, turundus, eksport ja tootearendus
- Oskused seoses uue tehnika kasutuselevõtu ja hooldusega
- Majandusalased teadmised ja finantskirjaoskus
- Üldoskused ja hoiakud - kohusetundlikkus, ausus, korrektsus, õigeaegsus

2022

- Ringmajanduse, keskkonna ja rohepöörde alased teadmised, sh keskkonnasäästlikud tootmistehnoloogiad, jäätmete kasutamine ja biotehnoloogia
- Õigusosalased teadmised
- Suhtlus- ja kommunikatsioonioskus
- Oskus töötada (suur)andmetega
- Teadmised LEAN-tootmise põhimõtetest
- Valmisolek teha füüsiliselt koormavat tööd

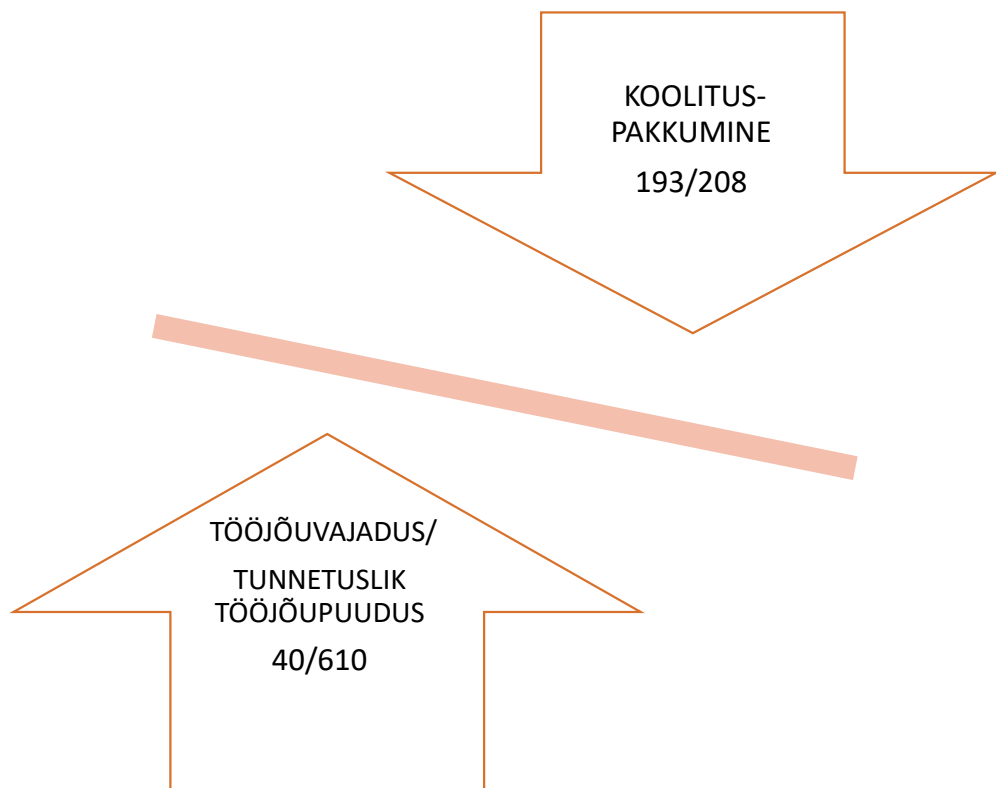
TÄIENDUSKOOLITUS JA ÕPIAMPSUD!

Järeldused (1): Pagari ja kondiitri erialade lõpetajate arv ja oskused ei ole kooskõlas tööturu vajadustega

Allikas:OSKA

Pagarid, kondiitrid ja maiustuste valmistajad

- Koolilõpetajate arv on suur, kuid suuremad pagaritööstused tunnetavad tööjõupuudust.
- Enamik lõpetajaid leiab töö teistes valdkondades. Pagari ja kondiitri põhikutsealal töötab **vaid 20% lõpetajatest**.
- Koolilõpetajate huvi asuda suurematesse ettevõtetesse tööle on vähene.
- Valdkonda rakendujad eelistavad tööle asumist väiksemates ettevõtetes. Ka õppe sisu on suunatud rohkem väiketootjana rakendumiseks.
- Paljude noorte jaoks on õppima asumise põhjuseks **keskhariduse omandamine**.
- Suur osa 25+ lõpetajatest ei plaani valdkonnas tööle asuda.

Ettepanek: HTM vähendab pagari ja kondiitri erialade koolituskohti läbi õppevõimaluste koondamise, võttes arvesse koolituspakkumise ja tööjõuvajaduse tasakaalu.

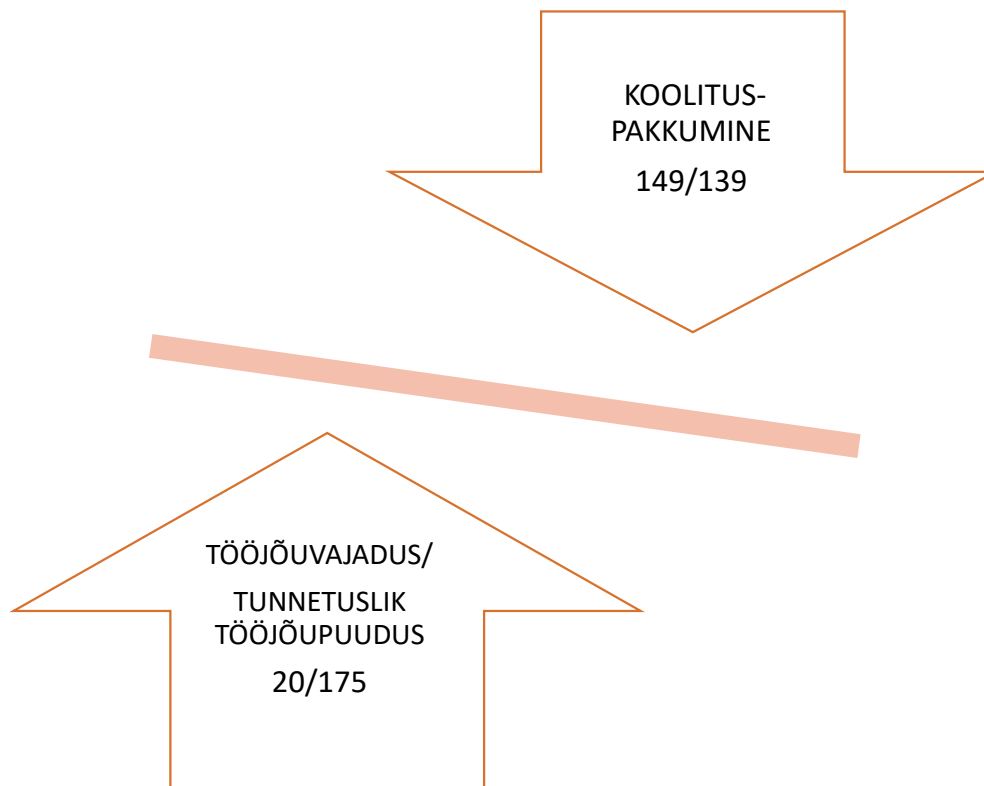

Järeldused (2): Aianduse ja maastikuehituse erialade lõpetajate arv ja oskused ei ole kooskõlas tööturu vajadustega

Aednikud ja maastikuehitajad

- Põhikutsealale on õpingutejärgne **rakendumine madal (10-15%)**.
- Tööjõu voolavus on suur – 2020. aastal valdkonnas aedniku ja maastikuehitajana töötanutest **30%** oli järgnevak aastaks valdkonnast lahkunud.
- Õppijaid on aednike ja maastikuehitajate õppekavadel palju, kuid **noori on vähe – 15%**.
- Lõpetajatest suur osa töötab teistel erialadel, sh avalikus sektoris, mis viitab, et **olulise osa õppijate õpimotivatsiooniks on olnud ennekõike enesearendus**.
- Suuremate aiandusettevõtete murekohaks on see, et hoolimata suurest lõpetajate arvust, ei jõua lõpetajad neile piisaval määral tööle.

Ettepanek: HTM vähendab aianduse ja maastikuehituse erialade riigieelarvelisi koolituskohti koondades õppevõimalusi, võttes arvesse koolituspakkumise ja tööjõuvajaduse tasakaalu, samal ajal jättes kutseõppeasutustele soovi korral võimaluse küsida täiskasvanud õppuritelt õppetasu.

Allikas: OSKA

Järeldused (3):
Toidutehnoloogide,
agronoomide ja loomaarstide
puudus valdkonnas

- **TOIDUTEHNOLOOGID**

Tööandjate hinnangul vajadus vastava ettevalmistusega töötajate järele püsib ja soovi korral leiaksid lõpetajad kindlasti rakendust.

- **AGRONOMID**

Tööandjad hindasid eriti teravaks tööjõuvajadust agronoomide osas. Lõpetajaid võiks rakendada põhikutsealadele enam.

- **LOOMAARSTID**

Tööandjate sõnul on vajadus loomaarstide järele kasvav, seda nii väike- kui suurloomaarstide osas.

- **Ettepanek:** EMÜ ja TTÜ suurendavad lõpetajate arvu toidutehnoloogia erialadel, kasutades selleks erinevaid lahendusi.
- **Ettepanek:** Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool ja Tartu Rakenduslik Kolledž leiavad võimaluse avada toidutehnoloogia 5. taseme jätkuõppe õppekava.
- **Ettepanek:** EMÜ koostöös Maaeluministeriumiga leiab võimalused Eestis potentsiaalselt tööle asuvate lõpetajate arvu suurendamiseks veterinaarmeditsiini õppekaval.
- **Ettepanek:** EMÜ hindab praeguse „Põllumajandussaaduste tootmine ja turustamine” õppekava sisu, kirjeldust ja tööturu väljavaateid eesmärgiga tagada piisaval arvil agronoomiaalaste oskustega spetsialistide järelkasv. Uuendatud õppekava õppijatest senisest suuremat hulka innustatakse tööle asuma agronoomina taimekasvatuse valdkonda.

Järeldused (4)

Õppe paindlikkuse huvides tuleks valdkonnas senisest enam kasutada täienduskoolitusi, õpiampse, töökohapõhist õpet või mikrokraade vajaminevate oskuste õpetamiseks.

Allikas: Maaleht

Ettepanekud ja soovitused (4)

- Toidu valdkonna erialasid õpetavad kutseõppeasutused suurendavad koostöös tööandjatega töökohapõhise- ja täiendusõppe pakkumist toiduainetööstuse operaatoritele, et tõsta erialase ettevalmistuseta töötajate oskuste taset.
- Aianduse valdkonna erialasid õpetavad kutseõppeasutused suurendavad koostöös tööandjatega töökohapõhise- ja täiendusõppe pakkumist olemasolevatele oskustöötajatele, et tõsta erialase ettevalmistuseta töötajate oskuste taset.
- *Üldine soovitus seoses enamate täienduskoolituste pakkumisega, et koolitada vajaminevaid spetsiifilisi oskusi paindlikumalt ja tööturu vajadustest lähtuvalt.*

Järeldused (5)

Et teiste sektoritega tööjõu leidmisel konkurentsivõime püsida tuleb valdkonnas läbi viia teatav mõtteviisi muutus, kus tööandjad võtavad suurema vastutuse endale töötajate leidmise ja nende hoidmise eest. See puudutab nii pakutavaid töötingimusi, palgataset, valdkonna kuvandiloomet kui koostööd valdkonna kutse- ja kõrgkoolidega.

Rakvere lihatööstuse streik hoiab pingeid üleval

Allikas: Tööstusuudised (18.10.2017)

Fotol: Aasta Põllumees 2020 Kaja Piirfeldt

Strateegiliselt tähtsast PM ja TT valdkonnast sõltub üha olulisemaks muutuv toidujulgeolek ja toiduga isevarustus.

PMTT järgmise 10 aasta üheks tähtsaimaks väljakutseks on vajaliku tööjõu leidmine ja selle püsimine valdkonnas.

Küsimused ja arutelu

OSKAs lähiajal tulekul

- **Üldraporti** avalikustamine
- 21. märts – kell 13-14 **üldraporti** infotund Zoomis
- **Järgmisena valmimas:**
  - ✓ Teadus- ja arendustöötajate vajadus ettevõtetes
  - ✓ Masina-, metalli- ja elektroonikatööstuse valdkonna uuring